

Kredi/mevduat rasyosunda 2007'ye geri döndük

Ferda Besli

ferda.besli@besfin.com

Bankalar çok genel anlamda gerçek ve tüzel kişilerin tasarruflarını kredi yoluyla hem ihtiyacı olan bireylere hem de büyüme ve yatırım amaçlı fon ihtiyaçları için ekonomimizde önemli rol oynayan şirketlere sağlamaktadır.

2001'de yaşanan büyük bankacılık krizinin ardından toparlanan sektörde kredi rakamları büyümeye başladı ve trend 2017 yılına kadar devam etti. Kredi/mevduat rasyosu 2002 yılında 0,36 idi. Krediler 49 milyar TL, mevduat ise 138 milyar TL. 2003-2006 yılları arasında oran sırasıyla 0,43, 0,66, 0,62 ve 0,71 oldu ve krediler mevduattan daha hızlı artmaya başladı ve ekonomik aktivite ve büyüme çok hızlandı. Türkiye ekonomisi 2002-2007 yılları arasında yüzde 7,2 büyüdü. Yıllar itibarıyla kredi ve mevduat rakamlarının nasıl geliştiğine dair aşağıdaki tabloyu BDDK verilerine göre hazırladık. 2017 yılı kredi/mevduat oranının pik yaptığı yıldır. Krediler 2,098 milyar TL ve mevduat 1,711 milyar TL. Krediler mevduattan 387 milyar TL daha fazla. Bu yıllarda 2008 ve 2009 kriz dönemini saymaz isek ekonomimiz 2010-2017 yılları arasında yüzde 6,8 büyüdü. 2018 yılından sonra başlayan siyasi, jeopolitik ve salgın hastalık nedeniyle hem ekonomik aktivite yavaşladı hem de dolayısıyla kredi büyümesi.

2018 yılında 1,23 den 1,18'e gerileyen kredi/mevduat rasyosu daha sonraki yıllarda düşmeye devam etti ve 2021 yılında 1'in altına düşen oran 13 Ekim 2023 haftasında 0,79'a düşerek 2007 yılına geri dönmüş olduk. 2018-

2022 yılları arasındaki büyüme ortalamamız doğal olarak düştü ve yüzde 4,5 oldu. Dolayısıyla 2002-2007 ve 2010-2017 yılları arasında yaşadığımız yüksek büyüme yıllarının gerisinde kaldık.

Bizim düşüncemiz bu trend devam edecek görünüyor. 2023 yılı sonu tahminimiz, Kredi toplamı 11.2 trilyon TL ve mevduat toplamı 14.5 trilyon TL olacak ve rasyo 0,77'e gerileyecek. Kredi büyümesi çok yavaşladı. Basit kredi faizi yüzde 50'e ulaştı (bileşik faiz yüzde 60 civarında). Bu faiz oranı ile büyüme ve yatırım yapmak için kredi kullanmak rasyonel değildir. Yüksek faiz ve yavaşlayan yurt içi ve yurtdışı talep nedeniyle şirketlerin kredi talebi yavaşlayacaktır. Zaten 2022 yılında şirketlerin yükümlülükleri içinde kredinin ağırlığının azaldığını görüyoruz. **ISO 500** Büyük Sanayi Kuruluşu Araştırmasında toplam kredilerin aktif içindeki payı 2021 yılında yüzde 41,7 iken 2022 yılında yüzde 33'e gerilemiştir.

Yıllar itibarıyla kredi mevduat rakamları (milyar TL)

	Krediler	Mevduat	Kredi/ Mevduat
2007	286	357	0,8
2017	2.098	1.711	1,23
2018	2.394	2.036	1,18
2019	2.656	2.567	1,03
2020	3.576	3.455	1,04
2021	4.901	5.303	0,92
2022	7.581	8.862	0,86
13 Eki. 2023	10.751	13.624	0,79

BDDK verileri, Besfin Analizi

Sonuç olarak, yüksek enflasyon nedeni ile artırılan politika faizi nedeniyle piyasada hem mevduat hem de kredi faizleri geçmiş yıllara oranla aşırı artmıştır. Bu oranlar ile şirketlerin satışı artıracak işletme sermayesi için fon talebi ve yeni yatırımlar için orta ve uzun vadeli kredi talebinin çok zayıf olacağını düşünüyoruz. Bu gelişmenin negatif sonuçlarını büyüme rakamlarında göreceğiz.

100. yıla girerken enflasyonla mücadele

Yapısal sorunlar nedeniyle önemli bir kur kırılma eğilimi var. Kur kırılma eğilimini çözmek için döviz getirmekten geçmekte. Ancak dış konjonktüre bakıldığında, lehimize olmayan gelişmeler var. Bunlardan ilki aşağı yönlü baskı gören lira ve artan petrol fiyatları...

Burcu KÖSEM

burcu.kosem@dunya.com

Haftanın sözü:

Milliyetçi köktencilere yapacaklarını yaptılar, sonuçlarını hepimiz biliyoruz; bolşevizm, faşizm, enflasyon, çöküntü... - Cesur Yeni Dünya Aldous Huxley

Cumhuriyetimizin 100. Yılına girmeye günler kala ülkemiz, hem içeride hem de dışarıda iki ayrı cephede mücadeleye devam ediyor.

Bunlardan ilki dış siyaset arenasında:

Kuzeyde devam eden savaşta güneyde tarihsel ve duygusal bağımızın kuvvetli olduğu hatta millî meselemiz olarak da gördüğümüz Filistin'in masum halkına yönelik bir katliam eklenince Türkiye'nin yükü her zamankinden daha ağır bir hal aldı. Bir taraftan da sınır hareketi sürdüren ül-

kemiz, Rusya-Ukrayna savaşına İsrail Hamas savaşının da eklenmesiyle diplomasiye normalleşmeyi önceleyen arabuluculuk rolü ile deyim yerindeyse parçalara bölünmüş durumda. Ancak ülkemiz için oluşan ortak kanaat; itidalli ve objektif tutumun başarıyla bir diplomasi yürütüldüğü yönünde...

İkinci cephe ise, ekonomi cephesi:

Öncelikli olarak, banka bilançoları üzerindeki makro ve mikro ihtiyatı tedbirlerden kademelî çıkış, enflasyonda-

ki köpüğü alma ve dış yatırımları çekmek için yoğun bir dış yatırım diplomasisi yürütülmekte. Enflasyondaki köpüğü almaktan kastım elbette enflasyonla mücadele edilmediği yönünde değildir. Bilinen bir gerçek var ki; uzunca bir müddet enflasyonla beraber yaşayacağız. Bu gerçek, ekonomi yönetimi tarafından da ifade edilmekle birlikte, özellikle talep enflasyonunun bir anomalisi olarak ortaya çıkan fiyatlamaya davranışlarındaki bozulmayla topekin bir mücadele vermektedirler. Geçtiğimiz hafta zincir marketlerden sonra ATO, TSE, Para-kendeciler Birliği ve İSO gibi STK'ların da enflasyonla mücadelede, kampanyaları destek vermesine yönelik mesajları bir bir aldık. Elbette ki bu durum hem mevcut ekonomi politikasına duyulan güveni hem de enflasyon illetinden tüm paydaşların ortak hareketle kurtulma niyetini ifade etmektedir. Bu nedenle bu tutumu çok değerli buluyorum. Ancak bu sadece fiyatlamaya davranışlarındaki bozulmayı ve beklentiye bir miktar kıvrarak, köpüğü almaya yarayacaktır. Örneğin çokça tartışılan gıda enflasyonu; tarımdaki ithal girdilerden tutun, planlaması ve tedarikine hatta dış ticaret rejimine kadar çok geniş bir alanı kapsar. Konut ve kira fiyatları açısından bakıldığında ise yine inşaat girdi maliyetinden başlayarak, konutun bir getiri aracı olarak görülmesiyle talebinin geçtiğimiz yıllarda sürekli artmasıyla apayrı bir yapıya bürünmüştür. Dolayısıyla enflasyonun pek çok çeşidi ile oluşmuş bir sarmaldan ve bu sarmalla mücadelelen söz ediyorum...

Birçok cephede mücadele

Diğer taraftan ekonomideki yapısal sorunlar nedeniyle önemli bir kur kırılma eğilimi var. Bu kırılma eğilimini çözmek için döviz getirmekten geçmekte. Ancak dış konjonktüre bakıldığında, hiç de lehimize olmayan gelişmeler var. Bunlardan ilki, aşağı yönlü baskı gören lira ve arz kaygısıyla yukarı yönlü giden petrol fiyatları... Öncelikli olarak dolar kuru ve petrol fiyatlarının yükselmesi, enflasyonla mücadelenin önündeki önemli bir engel. Bu durumda hem kurdan hem de ithal girdiden ötürü iki kat darbe alıyoruz. Yine en yüksek düzeyde ihracat pazarımız olan Avrupa, özellikle Almanya'daki durgunluk ve euro/dolar paritesindeki kayıplar, ülkeye döviz kazandırılmasının önünde bir engel oluşturmaktadır.

Her ne kadar şu an dünya-

da para, güvenli liman algısıyla dolar, İsviçre Frangı ve altın gibi yerlere gidiyor gözükmektedir. Bu da ekonomi yönetiminin yapılmış olduğu dış yatırım turları ve de ekonomide geleneksel dönüş, ülkemiz lehine algı oluşturmaktadır. Sonuç olarak dünyada dolaşımda çok yüksek miktarda bir para var ve tam da bu nedenle algıyı değiştirmek oldukça mühim... Bu hafta verilecek TCMB faiz kararı da yine bu nedenden ötürü çok önemlidir...

İşte o yüzden de ki; ekonomi yönetimi için dış politika da normalleşmeye yönelmek ve yabancı sermaye çekmek kadar iç gündemimizi doğru yönetmek de çok önemlidir. Yani aslında Türkiye'nin aynı anda birçok cephede verdiği mücadeleye birbirini destekler nitelikte...

En büyük artış KDV ve ÖTV'de

Özet olarak para politikasında doğru bir yol izlendiğini söyleyebilirim. Fakat maliye tarafından verilen bütçe açıkları ne yazık ki bu duruma paralel gitmemektedir. Son açıklanan merkezi yönetim bütçesi rakamlarına göre iki aylık art arda gelen bütçe fazlasının ardından Eylül ayında 129 milyar lira açık verildiği görülmektedir, ocak-Eylül döneminde ise açık 512 milyar 602 milyon TL'ye ulaşmaktadır.

Açığın bu kadar yüksek olmasındaki temel neden Eylül ayı bütçe giderleri kalemindeki artıştan anlaşıyor; deprem harcamaları nedeniyle sermaye transferleri yüzde 1480,5 olarak kaydedilmiştir.

Bütçe gelirlerine baktığımızda ise vergi gelirlerindeki artışta en yüksek payın sırasıyla yıllık bazda KDV ve ÖTV'de olduğu, doğrudan vergi türü olan kurumlar vergisi artış oranının ise daha düşük gerçekleştiği göze çarpıyor. Vergi gelirlerinin doğrudan yerine dolaylı yani fiyatta yansıtılan vergilerden oluşmasının enflasyonist olduğunu biliyoruz. Deprem etkileri hariç tutulduğunda ise, giderlerde en yüksek payı faiz ve personel giderleri oluşturmaktadır. Buradan da özellikle kamu üzerindeki kısa vadeli borçlanma ve fazla istihdamın yükünü görebilmekteyiz.

Toparlayacak olursam; enflasyonla mücadele sadece reel kesim ve hane halkının değil kamunun da dahil olduğu topekin bir mücadeleyle yapılmalıdır. Para politikasının uygulamak zorunda kaldığı sıkılaşmanın yaratacağı (hiç istenirse de) faiz maliyetinin yükü bütçe disipliniyle ve vergi reformuyla desteklenmediği sürece enflasyonla mücadelede istenen sonucu almak için daha uzun bir süre gerekecektir.

ÖZÜRDİLERİZ ÇOCUKLAR...

Özür dileriz çocuklar... Hem sizden hem de sizin gibi on binlerce savaş mağduru olan günahsız çocuktan. Sizleri koruyamadık özür dileriz...

Savaşta tüm günahsız çocuklar için, vicdanı yok olan dünya için ve yok olmuş insanlık için ağlıyorum günlerdir...

Kendimi koyuyorum o anıların yerine; dayanamıyor yüreğim. Düşüncesi bile çıldırıyor ve yıkıyor beni...

Savaşta çocuk olmak; kopan onca güllüti arasında küçük ayaklarıyla büyük adımlar atmaya çalışarak oynadığın sokaklardan kaçmak demek...

Savaşta çocuk olmak anesiz-babasız, yersiz-yurtsuz, kimsesiz ve en önemlisi umutsuz kalmak demek...

Savaşta çocuk olmak bü-

yümemek ya da bir daha hiç çocuk olamamak demek...

Bunları düşündükçe ağlıyorum günlerdir...

Bu dünyanın iki yüzü olduğundan nefret ederek, bu zulüm karşısında sessiz kalan tüm dünyaya hayret ederek, olmayan uluslararası hukuk karşısında ağlıyorum günlerdir...

İçim buruk, kalbim kırık, gözlerim nemli ama halen bir umut var içimde...

Bu dünyada yaşayan iyi insanların ve de vicdanlı olanların sesinin daha gür çıkacağına yönelik bir umudum var... Dünyanın, ölmüş olan insanlığı ve çürümüş vicdanı karşısında tekrar silkeleyeceği ve bu savaşa yüksek sesle bir "dur" diyeceği yönünde bir umudum var.

Creditwest Bank, ISO'yu ağırladı

Istanbul Sanayi Odası Meclisi Başkanlık Divanı, **ISO** Yönetim Kurulu Üyeleri ve **ISO** Meclis Üyeleri 19-21 Ekim tarihleri arasında KKTC ziyareti gerçekleştirdi.

Istanbul Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**, Meclis Başkanı **Ender Yılmaz** ile Yönetim Kurulu üye ve oda yetkilerinden oluşan heyet ilk olarak Creditwest Bank'ı ziyaret ederek Yönetim Kurulu Başkanı Nusret Altınbaş ve Genel Müdür Mazher Zaheer ile görüşti.

Zaheer, **Istanbul Sanayi Odası** heyetini ağırlamaktan büyük mutluluk duyduklarını belirtirken, bu ziyaretin, **Türkiye** ve Kuzey Kıbrıs yatırımcılarının iş birliklerinin güçlenmesi, yeni yatırım fırsatlarının yaratılması ve stratejiler planlanarak ekonominin geleceğini şekillendirme konusunda önemli katkıları olacağını vurguladı.

Istanbul Sanayi Odası Yönetim Kurulu üyesi olarak etkinliğe katılan İmam Altınbaş, **ISO**'nun yönetimi ve üyeleri ile Kuzey Kıbrıs'a gelerek desteklerini fiziki olarak da belirttiğini ifade etti. İmam Altınbaş, bankacılık konusunda adada tecrübeli oldukları için Kuzey Kıbrıs'ta yatırımların hangi yönde olduğunu bildiklerini ekleyerek şu anda özellikle yurt dışından adaya önemli bir yatırım olduğunu vurguladı.

Kuzey Kıbrıs'ın en büyük özel bankası olan Creditwest Bank Yönetim Kurulu Başkanı Nusret Altınbaş yaptığı konuşmada **Türkiye** sanayicilerini Kuzey Kıbrıs'ta ağırlamaktan çok büyük mutluluk duyduklarını, heyetin Kuzey Kıbrıs'taki ilgili oda ve kurumlarla yapacakları toplantılarla istişarelerin artacağına inandıklarını belirtti. Oda yönetiminin KKTC'yi **Türkiye**'nin bir parçası olarak görmesinden ve desteğinden mutluluk duyduklarını da söyledi.

Altınbaş: İki ülke sanayicileri birbirini destekleyebilir

KKTC'de **Sanayiciler** ile **Türkiye** deki **Sanayicilerin** işbirliği yaparak Kuzey

Kıbrıs'ta üretilen ürünlerin **Türkiye**'de satılması ve **Türkiye**'de üretilen ürünlerin ise KKTC'ye getirilerek satışının yapılması ile iki ülke ekonomisinin güçlendirilmesi gerektiğini belirtti.

"Kıbrıs'ın barış, huzur ve yatırım adası olmasını temenni ediyoruz"

ISO'nun yeni başkanlık döneminde ilk ziyaretlerini Kuzey Kıbrıs'a yaptıklarını belirten Bahçivan, Kuzey Kıbrıs'ın kardeş vatan olduğunu Türk **sanayicileri** olarak Kuzey Kıbrıs ekonomisinde fiili olarak yer almak istediklerini belirtti. Oda olarak bilgi birikimlerini ve yatırım kaynaklarını Kuzey Kıbrıs'a yönlendirmek istediklerini, Kuzey Kıbrıs'ın **Türkiye**'nin ayrılmaz bir parçası olduğunu da ekledi.

Altınbaş Ailesi'nin adadaki yatırımlarından övgü ile bahseden Bahçivan, misafirperverliklerinden dolayı Creditwest Bank'a teşekkür etti. **Türkiye** basını yetkililerin de bulunduğu heyet, Kıbrıs Türk Ticaret Odası ve Kıbrıs Türk **Sanayi Odası** yetkililerin katılımı ve Creditwest Bank ev sahipliğinde Bellapais'te öğlen yemeği ve kaynaşma etkinliğine katıldı.

Istanbul Sanayi Odası kimdir?

1952 yılında kurulan **Istanbul Sanayi Odası**'nın (**ISO**) temel amacı, üyelerinin ve Türk **sanayisinin** mevcut veya gelecekteki ihtiyaçlarını bilgilendirme, eğitim ve danışmanlık hizmetleri aracılığıyla karşılayıp, **sanayi** ve ekonominin uluslararası rekabet gücünün artmasına ve ülke kalkınmasına katkıda bulunmaktır.

ISO'nun kamuoyunda en bilinen faaliyeti, yıllık olarak hazırlanan **Türkiye**'nin 500 Büyük **Sanayi** Kuruluşu listesidir. **ISO**, **Türkiye** sanayi üretiminin üçte birinden fazlasını gerçekleştiren kuruluşların temsilcisidir. **ISO** üyeleri tarafından yaratılan katma değer **Türk Sanayi** Sektörü

ISO ve KTO Başkanları Basın Toplantısı Düzenledi

“Kardeş vatan olduk”

Istanbul Sanayi Odası heyetinin KKTC’de düzenlediği üç günlük gezi sonrasında düzenlenen basın toplantısında KKTC’deki iş olanakları ve ilişkiler değerlendirildi

KKTC’de temaslarda bulunan **Istanbul Sanayi Odası** başkanları ile Kıbrıs Türk Ticaret Odası Başkanı, temaslarnı değerlendiren bir basın toplantısı düzenlediler. **ISO** heyetinin konakladığı Concorde Otel’de düzenlenen basın toplantısında KTO Başkanı Turgay Deniz, **ISO** Meclis Başkanı Erdal Yılmaz ve **ISO** Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan** konuştu. Türkiye’den heyet ile birlikte gelen önemli sayıda gazetecinin izlediği basın toplantısında KKTC ile Türkiye arasındaki ekonomik ilişkilerin yanı sıra bölgedeki gelişmeler ile Türkiye’deki ekonomik durum da değerlendirildi.

DENİZ: İLİŞKİLERİMİZİ YATIRIMA DÖNÜŞTÜRECEĞİZ
Basın toplantısında ilk konuşmayı yapan Kıbrıs Türk Ticaret Odası Başkanı Turgay Deniz, **ISO** heyetini adamızda görmekten duyduğu memnuniyeti dile getirdi. Ticaret Odası’nın 1958 yılındaki kuruluşundan beri Varoluş Mücadelesinin

önemli bir unsuru olduğunu anlatan Deniz, 1974 sonrasında verilen “ekonomik varoluş mücadelesinin” devam ettiğini ve bu mücadele sırasında da Türkiye’nin desteğinin önemli olduğunu vurguladı.

KTO Başkanı Deniz, “Türkiye’deki odalar ile iş birliği içindeyiz. **TOBB**

Başkanı Sayın Rifat Hisarcıklıoğlu bizi Türkiye dışına taşımak için de elinden geleni yapıyor. **ISO** heyetini KKTC’de ağırlamaktan son derece memnunuz. Yararlı görüşmeler ve değerlendirmeler yaptık. Bu ilişkileri yatırıma dönüştürmek için çalışacağız” dedi.

YILMAZ: GÜZEL SONUÇLAR ELDE ETTİK

ISO Meclis Başkanı **Ender Yılmaz** da konuşmasında, KKTC’de en iyi şekilde ağırlanmaktan ve yaptıkları temaslardan duydukları memnuniyeti dile getirdi. **ISO** Meclis üyelerinin bu ziyarette çok yararlı bilgiler

derlediklerini anlatan Yılmaz, “Üç gün boyunca güzel ağırlandık. Güzel sonuçlar elde ettik. Neler yapabileceğimiz konusunda bilgi sahibi olduk. Meclis üyesi arkadaşların bu bilgileri en iyi şekilde değerlendireceklerdir” dedi.

BAHÇIVAN: KARDEŞ VATAN OLDUK

Basın toplantısında son konuşmayı yapan ve gazetecilerin sorularını yanıtlayan **Istanbul Sanayi Odası** Başkanı **Erdal Bahçivan** ise, KKTC’ye “yavru vatan” demenin doğru olmadığını, KKTC’nin geliştiğini ve artık “kardeş vatan” durumuna geldiğini belirterek “Değerli bir kardeş... Kendi gelişim planları olan bir kardeş...

Bu kardeş ile neler yapabileceğimizi gördük. Bu bilgileri değerlendireceğiz. Türkiye Kıbrıs Türklerinin garantörü ise Türk iş dünyası da KKTC’nin ekonomik garantörü olmalıdır” dedi. KKTC’yi “stratejik bir iş ortağı” olarak değerlendirdiklerini vurgulayan Bahçivan, bölgedeki gelişmelere ve Kıbrıs’ın coğrafi konumuna dikkat çekerek “İş planları buna göre yapılmalıdır. Buraya, başka yerlere baktığımız gibi bakamayız. İş dünyası olarak bu anlayışla hareket etmeliyiz” şeklinde konuştu.

“ENERJİ ÖNEMLİ”

Basın toplantısında hazır bulunan gazetecilerin çeşitli konularda sorularını da yanıtlayan başkanlar özellikle enerji ve altyapı yatırımlarının önemine vurgu yaparak bu yatırımların planlanmasının ve gerçekleştirilmesinin iş insanlarından beklenemeyeceğini, iş insanlarının bu yatırımları izleyerek kendi yatırımlarını planlayacaklarını vurguladılar.

ISO Başkanı Bahçivan, gazetecilerin Türkiye ekonomisi ve özellikle **sanayi** sektörünün sorunları ile ilgili sorularını da yanıtladı. Bahçivan, **sanayiciler** için birinci önceliğin “finansal istikrarın sağlanması” olduğuna vurgu yaptı.